

רב ארי קילסון: מראי מקומות- כתובות ק"ו

- (א) **האי עשה והאי עשה, עשה כבוד התורה עדיף- פרש"י**, מצות הדיינים עשה, ושפטתם צדק. וכ' הריטב"א, דהכא מיירי דעדיין לא פתחו בדינא דיתמי כשבא חך דר' ענן בפניו, דאם הי' כבר נפתח, לא היינו דוחין העשה דמצוה לדון את הראשון מהא דכתי' קטן כגדול תשמעון משום כבוד התורה זו, דבשלמא אם הי' חכם עצמו, אז שפיר פוטרין דינו של הת"ח ברישא, כדי שלא יתבטל מתלמודו, ומשום כבודו, אבל בקרובו לא אמרי' כן, ומצות כבוד התורה דכאן אינו אלא מדרבנן. אלא כאן ודאי מיירי דעדיין לא פתחו דיניהם של היתומים, וכיון שהם שוים, אמרי' דבזה, שיש לו מצוה דרבנן דכבוד התורה, כבוד התורה עדיף. ולדברי הריטב"א (וכן הוא משמעות ברש"י), הביאור של "האי עשה והאי עשה" היינו שיש לשניהם עשה א', דהיינו ושפטתם צדק, אלא שיש לזה מעלה בעשה שלו, דהיינו שיש עמה כבוד התורה. וע' בדרישה (ח"מ ט"ו, א') שכ' בדעת רש"י דבאמת שניהם באו בב"א, והעשה דושפטתם צדק הוא שיש לשניהם אותה עשה, וכמש"כ הריטב"א. אולם כ' דהטור לא פי' כן, שהרי כ' דאפי' אם ת"ח בא שני, מ"מ צריך לדנו תחלה, וע"כ דמקורו הוא מסוגיין, וא"כ ע"כ ס"ל דסוגיין מיירי דבאו האחר מעיקרא (וע"ע לקמן בזה). **אולם ע' במהרש"א** שהק' על פרש"י, למה נקט קרא דושפטתם צדק, הרי בזה אין מעלה של א' מהאחר, אלא הו"ל להביא קרא דקטן כגדול תשמעון, דמזה למדין דצריך לדון זה שבא לפניו תחלה, והכא דין היתום בא מעיקרא. ומבואר מדבריו דמה דאמרי' דהאי עשה והאי עשה, הכוונה הוא שיש ליתומים עשה, דהיינו עשה דקטן כגדול תשמעון, ויש לזה עשה, דהיינו עשה של כבוד התורה, וע"ז אמרי' דעשה דכבוד התורה עדיף. וע"ע בפני יהושע בכל זה.
- (ב) **איסתתם טענתי**- מבואר בסוגיין דהי' איזה עוולה נעשה כאן, ולכן נענש ר' ענן. והק' הריטב"א, הא א"י בשבועות (ל). דהקדימו את הדין של ת"ח ברישא, ולא היו חוששים לאסתתם טענתי. ותי' "דבכבר עצמו שבא לדון, ליכא משום אסתתם טענתי", דהא ידיע דחזי להכי, ובעל דינ' נמי ניחא לי' דלשרו דינו לאלתר, אבל הכא דלא הוה חבר ולא קרובו של חבר, אלא דר' ענן הוא דהוה סביר הכי [ולכא' טעות סופר הוא, וכונתו או דר' נחמן סבר הכי, או דע"י מה שאמר ר' ענן היו סבורים הכין, סבר דמחניף לי', ואסתתם טענתי"] [ומבואר דגם בקרוב דחבר יש לעשות כן ואין לחוש, ולכן א"ש למה העוולה נתלה בדר' ענן, דעל ידו נעשה הטעות]. והוסיף הריטב"א דמיירי דעדיין לא פתחו בדינא של יתמי (וכמו שהבאנו לעיל), דאם כבר הי' נפתחין, אין מקדימין כבוד של קרוב של ת"ח, דכבוד זה אינו אלא מדרבנן, ולא דחי עשה דאורייתא. וע' ברמ"א (ח"מ ט"ו, א') דהביא מהריטב"א דקרובו של ת"ח קודם לסתם אדם היכא דעדיין לא פתחו הדין, וע' בב"ח שם שכ' שאין ראי' מהריטב"א, דלא כ' כן לדינא אלא לפרש הסוגיא. וע"ע בפרישה (שם) שהביא דעת הרמב"ם הוא דדין אלמנה קודם לדין ת"ח, וכ' הפרישה דמקורו של הרמב"ם הוא מסוגיין, וס"ל להרמב"ם דבאמת ר' נחמן עשה עוולה במה שדן איש זה קודם ליתומים, דבאמת יתומים קודמים אף לת"ח, והו"ל להקדים היתומים תחלה, וכיון שלא עשו הן, אסתתם טענתי" [מדבריו מבואר שאין חילוק בין ת"ח לקרובו, דלא כהריטב"א. וגם לכא' דבריו ק', דלכא' יצא דר' ענן לא עשה שום עוולה, ור' נחמן הוא דעשה העוולה, ולמה נענש ר' ענן, וצ"ע].
- (ג) **אויתב בעתה וכו'**- כ' המהרש"א דר' ענן באמת נכשל בשתים, שלא הי' הי' לו לקבל אפי' דרך דורון, כיון שהובא לו בדרך שוחד, וכמו הא דלעיל דר' ישמעאל ברי' וכו' שלא קבלו [ולא ביאר למה, ואולי כונתו כמו שהבאנו לעיל מהגרי"ש, דהו"ל סרך גול, אי"נ דדורון כזה, שהובא בכונת עבירה, אין כדאי ליהנות ממנה]. עוד נכשל שנית, במה ששלח לר"ג נידייני' מר להאי גברא וכו', דמתוך לשונות הבין ר"ג שהי' קרובו, ומתוך כך נתגלגל דאסתתם טענתי. ולכן, במה שישב בתענית נתכפר לו על מה שאכל הדגים קטנים, אבל עדיין חטא במה שנבעת חבירו על ידו, ולכן נענש במדה זו דגם הוא נבעת.
- (ד) **ומה אלישע... בעידן ריתחא לא הוה בעי רחמי, אנא איבעי רחמי- הק' המהרש"א**, הא א"י כמה מעשים בחכמי התלמוד שבעו רחמים על רעב, ולא עשו ק"ו בעצמן, ומ"ש. ותי' דהתם מיירי ברעב של כלי' שבא לעולם, דאז גוזרין תענית ובעי רחמים, אבל הכא מיירי ברעב של בצורת, והשער ביוקר, ואז לא הו"ל ליבעי רחמי אלא משום דוחקא דתלמידים, ובזה נשא ק"ו מאלישע, דפיישי כ"כ תלמידים ולא התפלל עליהם בשעת דוחקיהו, כ"ש בשני רעב דר' יוסף. והפני יהושע תי' דמהא דנקט הגמ' לשון "ריתחא", ולא לשון "כפנא", משמע שהי' ידוע להם שהי' עידן ריתחא, ובאותן שעות אין לבקש רחמים, שאינם עת רצון. ובזה הביא ראי' מאלישע, דעביד מעשה נסים למברי מזונות ליתן לחם א' לפני ק' איש, שהוא שינוי הטבע, ולא ביקש רחמים על הרעב, דאינו שינוי הטבע, ע"כ דהיינו משום דידע דעידן ריתחא הוא, ואין לבקש רחמים, וכ"ש בשני דר' יוסף אין לבקש רחמים בעידן ריתחא.
- (ה) **מגיחי ספרים שבירושלים**- לעיל (ק"ה) הבאנו דעת החזון איש דמה שהיו יכולים ליטול מתרומת הלשכה בשביל הגהות הספרים, היינו משום שהוא צורך עבודה, דהא היו צריכין ללמוד הלכות עבודה מאותן ספרים, ושוב מצאתי שכן הוא בשטמ"ק כאן בשם התלמיד הרשב"א. אולם רש"י כאן פי' באו"א, דכיון שראה שהם היו מתעצלים בהגהות ספריהם, הפקירו תרומת הלשכה לזה. וכ' המקדש דוד (ל"ה, ג', ד"ה והנה רש"י) דמכאן מבואר דשייך המושג של הפקר ב"ד הפקר גם במעות הקדש. וע"ש שהק' דא"כ למה צריכין סברא דלב ב"ד מתנה בכלל, תיפוק לי' מדין הפקר ב"ד הפקר, ואפי' אם לא היו מנות מעיקרא, מ"מ אחרי כן יכולים להפקירו. וכ' לחלק בין קדושת הגוף לקדושת דמים, דהיכא שיש להממן קדושת הגוף אין יכולין להפקירו, ולכן צריכין לב ב"ד מתנה עליהן. ותי' דכיון דאין מפקירין המעות לחולין, אלא לקדושה אחרת, א"כ הכל רשות אחד היא, ובזה אין שייך הפקר ב"ד הפקר, ולכן היו צריכים להא דלב ב"ד מתנה מעיקרא.
- (ו) **נשים האורגים בפורכות וכו'**- כ' המקדש דוד (ל"ה, א', ד"ה והנה מתרומת) דאי' בירושלמי (שקלים ד', ב') דמח' זו ממה לקחו הפרוכת תלוי בביאור מהו חפצא של הפרוכת, דמר משוי לי' כקרבן, והיינו מפני הזאת הדם שמזין עליה (וצ"ע, הרי אף מזין על הפרוכת, לכא' אי"ז עצמו הקרבן, אלא דומה למזבח), ומר משוי לי' כבנין.

- (ז) **התם כדבכי-פרש"י**, דלצניעותא עבידי, ואינם תחת הבנין. והק' **המקדש דוד** (ל"ה, א', ד"ה והנה מתרומת), נהי דאינן צורך בנין, מ"מ מה צורך עבודה יש בפרוכת דבכי שבאין מתרומת הלשכה (ואם אמרי' כרש"י לענין מגיהי ספרים, דשייך הפקד ב"ד הפקר אפי' אם אין צורך עבודה כלל, לכאור' א"ש). ות"י דהאי צניעותא דפרוכת דבכי היינו שלא יראה העבודה מבחוץ (ע' זכחים נט:), וא"כ הוי צורך עבודה, דהא עבודה צריכה צניעות.
- (ח) **כלי שרת, מהו שיעשו מקדשי בודק הבית-** הק' **ההפלאה**, הא מקרא מפורש הוא במחתות עדת קרח, שנעשו מהם ציפוי למזבח הנחושת, אלמא דכלי שרת כמזבח דמי, ואי הוה לה קדושת קרבן, א"כ יהי' הורדה מקדושה חמורה לקדושה קלה, ע"ש מש"כ ליישב.
- (ט) **איחיבי, וככלותם הביאו לפני וכו'-** הק' **השטמ"ק**, אם ידע ר' הונא הפסוק, למה שאל לו. ות"י דכל שאלתו הי' בענין שגבו ולא הותירו, אבל בגבו והותירו הי' פשוט לו דעושין ממנו כלי שרת, אבל רב פשיט ל"י דאין נעשין אלא מתרומת הלשכה, ולא מבדק הבית כלל, וע"ז הק' לו מקרא, ות"י לו דכיון דבנביאים מפורש אין עושין מבדק הבית, ע"כ צריכין אנו לפרש הקרא דכתובים דבתרומת הלשכה איירי. וע"ע בפני יהושע שהק' כן ומיישב כע"ז.
- (י) **לב ב"ד מתנה עליהם- כ' תוס' דאהנך דלעיל, דבית גרמו, ובית אבטינס, וכו',** לא פריך, דבכל אלו היו בית ישראל מקדישין אותן לצורך כך כמו לצורך קרבנות, דהא דברים אלו רגילים כמו קרבנות. והק' **המקדש דוד** (ל"ה, ריש סי' ג'), ממ"נ, אם מדינא הוא שביית גרמו ובית אבטינס וכו' נוטלין שרין מתרומת הלשכה, א"כ אי"צ לתנאי כלל, לא לתנאי של כלל ישראל, ולא לתנאי של ב"ד. ואי מדינא אין להם ליטול, מה מועיל תנאי של ישראל שנותנים על דעת זה, הא שקלים חובות הן, ומה רשות יש להן להתנות שיהי' לצורך זה כשפורעין חובותיהן, הרי תנאי לא שייך אלא בנדבה. וכ' דנראה דחוב של שקלים אינו דוקא לקרבנות כי אם סתם לצורכי ציבור, ואף קרבנות בכלל. וכיון שהם סתם לצרכי ציבור, א"כ שפיר יכול הצבור להתנות שיהיו נתונים לבית גרמו, וכו', לפי שהם ג"כ צרכי ציבור.
- (יא) **מיתבי, הקטורת וכו'-** פ"י **השטמ"ק** דק' לרב הונא, ולשי' רש"י ק' לרב, ע"ש. אולם הביא עוד **מתלמיד הרשב"א** דכ' דקו' הגמ' הוא על תנא דבי ר' ישמעאל, דאמר דכלי שרת ממותר תרומה הם באין, אבל לא הי' ק' לר' הונא, שלא אמר בפירוש דמקדשי בודק הבית הם באים, אלא דקא מתרץ לקרא דכת"י שאר כסף וכו', דמיירי כשגבו והותירו. אולם הק' דהיכא מצינו להק' מברייתא לתנא, דהא תנא דבר"י תנא הוא, והניח בקו'.
- (יב) **מזבח העולה הלשכות והעזרות באין מקדשי בודק הבית- כ' תוס' בקידושין** (נד: ד"ה תרי) **דבירושלמי** (שקלים ד', ב') אי' דבאין משירי הלשכה. וביאר המח' בבלי וירושלמי, דהבבלי ס"ל דאין מועלין בשירים, ולכן אבני מזבח, וכו', צריכים לבוא מבדק הבית, שיש בה קדושה. אבל הירושלמי ס"ל דמועלין בשירים, ולכן עושין מהן דבר קדושה, וכ"ש שיכולים לבוא מבדק הבית, דקדיש טפי.
- (יג) **מותר שירי לשכה... והשכר להקדש, דברי ר' ישמעאל, ר"ע אומר אין משתכרין בהקדש-** מבואר דנח' ר' ישמעאל ור"ע אם אמרי' דמשתכרין בשל הקדש או לא, ולא חיישינן לגנאי, או דלמא חיישינן לגנאי, ולא אמרי' דמשתכרין. וכ' **התפארת ציון** על המשנה בשקלים (ד', ב') די"ל דר' ישמעאל אזיל בזה לשיטתו, דס"ל דדרך התורה הוא להנהיג בה מנהג דרך ארץ, דכת"י ואספת דגנך, ולכן ס"ל שאי"ז העדר הכבוד להקדש במה שיהי' השכר להקדש ע"י מקח וממכר, כיון שזה הוא דרך התורה. וי"ל דר"ע ס"ל כרשב"י, דהכתוב ואספת לא נאמר אלא על הזמן שאין עושין רצונו של מקום, דבזמן שעושין רצונו ברוך הוא, מלאכתם נעשית ע"י אחרים, לכן ס"ל שזה נחשב להעדר הכבוד להקדש, במה שיהי' השכר להקדש ע"י משא ומתן, כיון שאי"ז דרך התורה. ולכן ס"ל שלוקחים בהם יינות וסלתות, ומוכרים להצריכים נסכים באותו השער שקנו.